

Előfizetési ár:

Vidéken: Helyi: Évnyegyedre 2 f. 50 kr. | Évnyegyedre 2 f. 24 kr.
Félévre 1 f. 5 f. 40 kr. | Félévre 1 f. 18 kr.
Eladás egyes számoként nincs.

HETILAP

Hirdetések és magánviták:

Hirdetések és magánviták melyhez minden ízbeni tárt négy hasábos gar. beiktatásnál még 10 pkr. mond sora 3 p. kr. a bélyegdíj számítandó.

Az iparvilág, tudomány, művészet és szépirodalom köréből.

E lap szellemi és anyagi ügyeit illető minden levél a SZERKESZTŐSÉG-hez czimzandó.

Bérmertelen leveleket csupán rendes levelezőinktől fogadjunk el. Kéziratokat nem küldünk vissza.

Megjelen e lap jelen ivnyi alakjában minden szerdán és szombaton dében.

Tartalom:

Mezőgazdasági tanulmányok. III. J. — Böjti gondolatok. V. K. L. — Athen. (Lamartin után. Folytatás.) — Keleti granitok: I. Az örmények temetője Konstanziapolyban. II. Mahomed zászlója. O—q. — Hirtűzér. — Tárca: Nemzeti színház. Vegyesek. — Piaczi arak. — Hirdetések.

Mezőgazdasági tanulmányok. *)

III.

A mint kutatásaimat évezredünk mezőgazdasági történetei közt folytatám, két főirányban látám központosulni valamennyi népek és államok institutióit, a civilizált emberiség e téren munkásságát; és e két irány: a birtoknak házilag és haszonbérileg kezelése. Az elsőt feltehetően azon népeknél, hol egykor jobbágyjág létezett vagy létezik, az utolsót mindenben — még hibáiban is — nagy Britanniában és Németalföldön.

Mi is az elsők közé tartozunk 1848-ig. Tisztek felügyelete alatt urbéresek mivelék birtokainkat. Udvaraink, gazdaságaink százasok során ugy szólvá maguktól instrualódva szállának ránk, s napszámot a jobbágybirtok allita. Jegyezzük meg jól: birtokaink instrualva voltak, napszámunk a mennyi és a mikor kellett volt bővíben. Instructionkat ahg egy-két kivétellel a közlebbi idők nagy eseményei semmivé tettek; kastélyainkban, jóságainkban nincs háza, bor, ménos, gulya, juhnyáj, igazó marhák, nincsenek gazdasági eszközeink, építletek, butoraink, sőt sok helyt ajtó, ablak, padlázat, cselédség, sat. Birtokaink soványok, szőlőink puszták, erdőink lepusztítva, az adó és adósság sok, és — és nincs napszám, szóval: sem instruetió, sem napszám, sem ezekre való tőke!

Százszor el voltak már ezek mondva, mindenki tudja; tudni fogja tehát azt is: ha vajjon lehetséges-e a nagyobb birtokosoknak összes birtokaikat még most házilag, tisztek és felügyelők által czélszerűleg, haszonhajtólag kezelni! Részemről azt mondom: lehetlen!

A közép és kisebb birtokosok más tekintetek alá jönnek. Ezekkel a forradalom nem érezteté oly nagy mértékben csapásait. A gyerekek ha elesik, sokkal csekélyebb útést kap, mint egy testes férfi, tehát fájdalomt is ennel hamarabb kigyógyulja. Igy van a kis és nagy birtokossal is a dolog.

Azonban főlebbi nézetemből nem foly, hogy a haszonbéri kezelés a hazinal elvileg jobb lenne, hogy tehát minden birtokainkat haszonbérbe adjuk, sem az nem következik, hogy bármely sehonnai bitagnak ha pénzt ad — ugy a mint eddig szoktuk — oda dobjuk.

A dolog bonyolult és sokoldalú s hazai kérdéseink közt — ha fenekéré tekintünk — egyike a legfontosabbaknak. E lapban is folyt vitatkozás a mult év végén felelte. Az irantai fogalmak és nézetek pedig országszerte különbözök. Megérdemli, hogy a történet s más nemzetek példája, a tények és logica világánál kissé tájékozzuk iránta a közgondolkozást.

Általános elvi szempontból a haszonbérrendszert a házi kezelés fölébe nem tehetni, mivel abban, bár mennyi jó oldala legyen,

*) Lásd Hetilap 20. szám.

bár mi fényes következeéseit tárja előnkbe egy pár alkotványos ország földmívelési története, mindig hiányzik egy, a munka általános mértékü sikerének elengedhetlen hellekes főcriteriona: a tulajdonosság, hibázik azon bizonsága a csupa kezelőnek, mely ugyanannál mint tulajdonosnál, a buzgalmat, ügyességet és vállalkozó szellemet mindig feljebbfokozni képes lenne.

Valamint szintén elvileg a házi kezelést is, ha nincs meg az okvetlenül szükséges tőke és kiállítási erő, nem tehetni a fölébe haszonbérinek. Ez oly „conditio sine qua non“ a lehető hasznos házi kezelésre, mint épen a tulajdonosság a haszonbéri kezelés legutolsó következményig vitt sikerére.

Anglia földét, Németalföld több tartományában a birtokot haszonbérileg kezelik a nagy földbirtokosok egyes bérloi; és még is mindkettő képes sürü népességét, nagy szükség idejét kivéve, kenyérral ellátni, az első még gyarmatainak is juttat, roppant tengeri erejét tárja s csak egy pár tizedt előtt activ gabonakereskedést üze külfölddel. E mellett mindkét ország külalakja egy nagy veteményes és virágkerthez hasonlít.

Muszka- és Törökországban ellenben nálunk is eddigelő jobbágyjág kezelte s jobbadán házilag, s még is Árvában és Croatiában mindjárt mindjárt éhen hal a nép; Muszkaországban pedig igen gyakran kiszivel, böjtöl és imádkozással él, s a magyar mint a törökföld activ gabonakereskedési millióról hallgatnak a statisticusok Sőt kivált az elsők külalakján sem látszanak oly igen nagyon a civilizált polgári lét és a kopár sziklára is virányos életet varázsoló lombardiai szorgalom nyomai. Podolia, Bulgária... még a neve sem ugy hangzik, isten ugysé, mint Piemont, Elzász, Brabant, Kent, Norfolk stb.

Elméleti szempontból tehát a birtoknak házi vagy haszonbérileg kezelésére nézve, helyesen ki nem indulhatunk. Mindkettő ellen és mellett hozak fel győző okokat és példákat. Jó és rossz oldalai vannak egyiknek mint másiknak s csak relativ igazság jellegével bírnak. A kinek birtoka van de nincs fundus instructusa, sem arra való pénze, annak jobb ideig óráig a haszonbérhez folyamodni; különben éten halhat meg, mint a háztulajdonos, kinek czifra házában nincs mit ennie, a mesterember, kinek mesterségéhez nincs szerszáma és feldolgoznivalója. Valamint a kinek tőkéje, gazdasai ismerete és hajlama van, de birtoka nincs, ennek ismét hasznos dolog lehet a haszonbér; ellenben a kinek birtoka mellett fundus instructusa, ismerete és capitalisa van, és még is oly idegennek adja birtokát, ki azt erejéből kivetkőzteti, juhait eldögölteti, tehencit kanczáit — időltelve kellő számban ugyan, de — meddön hagyva adja által, szerszámait, épületeit elpusztítja, szóval: a ki a jelenért, 5 — 10 ezer forintért, a jövendő, sok 50 — 100 ezer forint alapját megrendíti, szélbontja, forrásait kimeríti vagy bedugja sat. itt már a haszonbért lehetlen jónak mondani; ez elvileg hibás, nemzetsgazdasági szempontból bünös eljárás! A gyakorlat terét, az adott körülményeket, az elutasithatlan

igényeket kellokvetlenitéletünk alapjául venni, ha eligazodni akarunk.

Előitem elv gyanánt csak ez egy áll: ne legyen e hazában egyetlenegy birtokos is, ki, a mighonfiui munkásságának másutt hasznosabb tér nyulnék, egyik vagy másik jóságában gazdasága után ne lásson; más szóval: legyen minden uradalomnakura, minden birtoknak valódi, nem csak névszerűti birtokosa. Csak ekkor mondhatjuk e hazát miénknek s magunkat e hon édes fainak, különben mostohánál mastohábbak vagyunk.

Már aztán, hogy városi majorjában vagy falusi jóságai valamelyikében lakjék, hogy birtokán tehát vagy lovat tenyészzen, hogy a bormemesítést vagy gabonatermelést tűzze ki czéljául, szakértő, felelős és fizetett vagy a régi módon fogadott tisztekkel, saját cselédséggel vagy napszámokkal vigye a gazdaságot, hogy egy vagy több jóságát kezeltesse házilag, ezt vagy amaz adja haszonbérbe, hogy némelyiket adóssága letörlesztéséért, másikat a megtartandók derekas instrualhatásáért végkép eladja sat. mindkét kinek kinek birtokai természetétől, saját körülményeitől mintránézve adott viszonyoktól függvén, a határozás csak rá tartózhatik, ez a mi vizsgálódásaink tárgya nem lehet.

Ismételtem: a haza megvárja minden jó magyartól, hogy a drága időt, lelki és testi erejét télen pangásban ne fecserelje, hanem ha más jót nem tehet, lasson birtoka gazdasága után, s legalább egyet vagy a körülmények szerint többet is, a szükséges tőkét egy vagy más uton megszerezve, kezeletessen maga személyesen, családjá, a közügy és a jövendőség érdekében, okserűen, a többit pedig adja lelkiismeretes, szakértő, kello tőkével bíró haszonbérlok kezére.

Az elsőre nézve e lap mult évi első feleiben nézeteimet terjedelmesen elmondottam „Falusi gondolatok“ czim alatt. Ezuttal a másodikra a haszonbér kérdésre e kivánonk tüzetesen szólan — a jövő számban.

Böjti gondolatok.

V.

Vége felé közelgetnek a böjti napok: mi is kezdjük összehuzni böjti elmélkedéseink szélnek eresztett vitorlát.

Azon sok édes szavak után, melyekkel a farsangi napok körül oltározzak hölgyeinket, elhiszszük, hogy az igazság komoly szavai nem a legédesebben hangzának.

Reformok kellenek növevelésünk körében: erre kívántuk a figyelmet felhíni. Földi életünk anygala, árva nemzetünk védszellemei kedélyvilágát betegség fenyegeti, gyógyszer kívántatik. Házi életünk, családi egyetértésünk, s így nemzeti jövőnk virágkertjében hernyók, kinövések, idegen hajtások mutatkoznak: megszökésre lett szükségünk; e feletti elmélkedésre ohajtottuk olvasóinkat felkérni.

A forradalmakat nem rózsavízzel csinálják: azt mondá egykor Mirabeau. S azt mondhatjuk mi is, hogy miként az orvos csupa szép szavakkal nem gyógyíthat, úgy reformokat, a multak anyóvalai szellettetésére nélkül vitatni, mozgásba hozni nem lehet.

Eljött az idő, hogy tovább ne ámsuk önmagunkat, hogy belássuk, mikép egy anyagi és szellemi banquerotte örvénye felé közelgünk, ha idejekorán meg nem előzzük. Anyagi hitelünk bukófélben; ott áll maholnap a családi élet egyetértése, boldogsága, mi nemzetünket végkép el fogná sodorni.

Egyidőre spártai önmegadást kell fölvenni nemzetünknek, azt különösen Erdélynek, hol a pénzforrások kiapadtak; de a kényelmi ohajtások forrásai apadni nem akarnak.

Nem, különösen a középösztálynál, mit később bátrak leszünk kimutatni.

Egy mentő eszközünk van ez örvény felett. S mert ez eszköz egyetlen egy; ez eszköz oly bizonyos, mint az áldott nap jótekonysága, életadó ereje.

Ez egyetlen eszköz: a nőnevelés alapos reformja; mert egyedül a nőnemtől függ a nemzet, az emberiség jövője. Testben, lélekben eltörpült nők: férfiakat, erős, szilárd, tevékeny férfiakat nem szülhetnek, nem nevelhetnek.

Hogy mi igéző szükségé vált e tárgy komoly vitatása, mennyire belátja a szépnem gondolkodó része; ezennel egy tisztelt urnó szerkesztőségünkhez került becses sorait veszszük fel önmegadásunkra, s gondolataink támogatására. A kérdéses levél ide vonatkozó szavai szörül szóra így hangzanak:

„Hidd el, többször állék már azon a ponton, hogy nemes lelkű s gondolkodású, és egyszersmind tehetséggel is bíró (itt nem csak anyagi, hanem szellemi is érts, mert hidd el, a kettő egymás nélkül nem sokat ér) asszonyosságunkat fölkeressem, s kérjem, legyenek azon nagy épület alapkövének letevői, melyből kell hogy kikerüljenek a jövő nemzedék útmutatói. Emlékezz nagynéménk gyakori mondasára: „egy fiatal, ki valamely pályára kilépendő, próbát kell hogy adjon tanulmányairól; s a hölgytől, ki azon a ponton áll, megosztandó felét az élet nehézségeinek, még azt sem kérdik tőle, hogy a kenyeret hogy sütik! Nagy gond van a leányok mindenféle kelleik megszerzésére; többnyire a szülők magok megerőltetésükkel indítják az anyyira ohajtott útra, hogy külső ügyességgel felruházva, természetlő nyert eszméjatekkel tündököelve siessenek függetlenek lenni, hogy annál kitűnőbbek lehessenek. Ugyan miért festik oly tövistelenek azon ösvényt, hol több a gyász, mint az illatozó virág. Szóljunk igaz lelkünk-ből: nincsenek-e oly nehézségei a házias életnek, melyeket a legjobb akarat mellett is le nem vehetünk egymás vállairól: — kölcsönös bizalom, egyenes egymás iránti érzés, tiszta felfogása egymás iránti kötelességeknek; ezen szent háromság adnak békés folyást az életnek. A nőnek alig lehet más valódi barátja, mint férje, a férjnek nem más, mint nője, s így enyhíthetik egymásnak nem maguk által szerzett sebeit, melyeket gyakran az idők nehézségei hagy maga után. Itéletem szerint, a nőnek házi körében előforduló bajai elől állnak, ezek után a külvilág; most többnyire fordítva van: a külső viszonyok határoznak a belsők fölött. S mi ennek legfőbb oka? az, hogy sztyén idős leányoknak lenni, honnan ha lehet, még 15 éves korukban férjhez sietnek adni. Uram! itt önök a hibások, mert neveltségessé tevék azt, mi dícséretet érdemel. A leány-gyermekekre nézve, az idő rendetlen felosztása miatt, a kifejlődés igen korán történik; sokat értenek felülelesen, semmit sem alaposan. Miként kelljen tehát ezen a bajon segíteni? leánynevelésről kell gondolkodni, bár ha is ezt nagy kiterjedésben jelenleg oly bajos végbevitni. Minden dolognak kezdete szokott nehéz lenni; előbb kevesebb, később több számra lehet ezen intézet növendékeit szapo-

ritani. Többnyire azt állítják, hogy a leányokat házian kell nevelni; véleményem szerint ez lehelten, mert rendszeren anyyira elvannk a szülők a házi bajokkal foglalva, hogy igen kevés gond fordíthatatik a gyermek nevelésére a legjobb akarat mellett is. S csak tiz jöjjön ki évenként tiszta értelemmel, józan felfogásával annak, hogy ő is ezen áldott hon haladásának egyik kis rugonya; legyen nemes önérzete, becsülje önmagát, tanuljon gondolni, s tudjon tenni a hol kell; meglátandjuk, hol fog állni a nemzedék csak két tized alatt. Mert bár hogy vélekedjenek is mások nemzetünkről, kész az a jót, szépet felölelni, s anyyi haladással, mennyivel eddig birt: lassuk hány nemzetnél áll hátrább? Tehetség van, csak kiképezés kell. Ne haragudjunk hát azon íróra, ki jót akar.

E sorok egy boldog nő és anyja szavai, ohajtásai. Indítvány, formulázása azon eszméknek, melyek korunkat anyyira s oly méltán foglalatoskodtatják.

Egy jól szervezett leánynevelést indítványoz a tisztelt urnó, minthogy a házi nevelést hiányosnak találja.

Nem bocsátkozhatunk jelenleg a házi és köznevelés párhuzamosítására; de ha a házi nevelésnek csupán költséges voltára gondolunk: rájöhethetünk az előnyre, mit a közintézet ad. De hány anyyian leány nincs, ki már az által, hogy anyját elveszté: intézetre szorult, mit eddig Szathmár, Pozson és Szeben pótol ki Erdély magyar jobb házaiban.

Ideje tehát, hogy önkéblünkben hozzunk létre egy ily intézetet, hol a szülők, gyamok, gondnokok, rokonok önszemikkel kísérjék leányaik fejlődését.

Századoktól fogva alapítgatunk a fiak számára intézeteket: illő, hogy a nőnemre is komolyan gondoljon a nemzet már valahára.

Nem akarjuk létező intézeteink hitelét legkevésbé is csökkenten. Vannak intézeteink, melyeket csak tágasabb alapra kellene fektetni, melynek csak nagyobb hitelt kellene biztosítani.

S mi könnyen elérhetők, ha lelkesebb asszonyaink azon nemes jutalommal járó fáradságot vennék maguknak, hogy egy ily intézet szervezésére kezét fogják. S ha végig pillantunk hazánk lelkes asszonyai során: anyyi név ragyog előnkbe, melyek mindenike kezébe oly örömet látnánk egy ily intézet kormányát, felügyelését. Ott van gr. T. Jánosné, ki mult év dec. 16-án a női értelemesedéssel mellett oly nemesen küzdött; gr. T. Pálné, kinek nevét minden irodalmi pártfogó-lásnál láthatjuk; h. J. Lajosné, ki egészen gyermekei nevelése szent ügyének él; gr. R. Adalbertné, ki gyermekeinek maga gouvérnantja, nyelvmestere; gr. L. Mórné, ki spártai nevelést ada fiainak s at. Valóban e kis haza anyyi széplelkű nőt számít fent, középben és mindenütt, hogy egész sorozatát adhatnók azoknak, kik egy leánynevelde felügyelésével a nemzet jövőjét biztosítanak. S azt hisszük, reményünkben nem fogunk csatlakozni; gondolatunk létesítése tán teremben is van.

Ideje, hogy ez annyit tévelygett nemzet értelmisége ott hasson, hol üdvet fakaszthat. Az ősidőkben harcmezőn kerestünk babért, később mindenki költő, író, szónok akart lenni; ideje, hogy az üdvözítő tettek mezejére lépünk. Beszélni, írni szép, de a gondolatot létesíteni: az fenséges. Tenni és tenni, hol és mit lehet; vetni, hogy a jövő arathasson: ez most a honfi és honleány elhivatása. S pedig anyyi tenni valónk van; anyyi mindent elhanyagoltak a zöld asztalok mellett apáink.

És ki tehet ma, legalább ki mehet tetteben elől? ha nem a magasabb kör, melyet a haza nagy birtokokkal ajándékozza meg, s mely ez által a nemzet intelligenciája zászlóssává van hivatva, mit miként eddig, úgy ezután is azt hisszük teljesíteni fog.

K. L.

Athen.

(Folytatás.)

Az első figyelemre méltó emlék az olympusi Zeus temploma, pompás oszlopai egy pusztasivatag téren emelkednek, s ettől jobbra mi egykor Athen volt, egy méltó porticusa az omladék városnak! Innen egy néhány lépésre a városba érkezünk, azaz, egy összezavart tömkelegébe a szűk utcáknak, összeomlott falaknak töredezett márványaiival s tarka vegyületű cseréphalmokkal hintve be; alig száll le az ember egy halomra dől épület udvaráról, midőn ujjalag kénytelen ingó lépesözegeten s néha házfödeleken gámszni. Ezen alacsony, fejez, póriás házak közt, az omladékok omladékaiba görög porcsalád egymásra temetve lakik. Fekete szemű s kellemes mosolyra nyílt száju asszonyok mutatkoznak lovaink patkója kopogására. Bámulatteljesen s jóakarólag mosolyognak felénk, s köszöntenek Attica kellemteljes módjával: „Isten hozta idegen ur Athenébe.” A pusztaság, halomra dől falak s a födélzeteknek ugyan ezen jelenetei közt egy fertály óra alatt elérünk a franczi ügyvivő Gaspari ur kies lakához.

Estve Grobius ur eljött, s a leglehetőbb móddal kínálkozék bennünket elvezetni, s Athenében mindent megmutatni. Ép oly szerencsés mint Chateaubriand, kit Kit Fovel az atheni romok közt elvezete. Nekünk Grobius urban egy második Jovelünk vagyon, ki már 32 éve hogy Athenben lakik mint mester.

Egy ily férfinak kezén, egy hozzám hasonló tudatlan utazóra nézve, a napok évekkélnék föl. En megkérém őt minden kétség alá vonható régiségektől, felhozott nevezetességektől s rendszeres szépségektől megkímélni. En gyűlölök minden hazugságot s erőltetést, bár hol is, különösen pedig szemlélődési tárgyakban. En csak látni akarom, mi szépet isten és ember terente; a jelen lévő, valódi, érezhető, fül és lélekhez szóló, nem pedig ez vagy amaz idő vagy hely történeti vagy bírálati szépségét; mindezeket a tudósoknak engedem, nekünk költőknek a tiszta érezhető szépség szükséges.

Szép s derült estve volt, a tüzés nap violaszin ködben haladott a fekete keskeny vonalon, meg a corinthis földszorost képezzi, s utolsó sugarai az Acropolis bádogait találak, mely mint széles korona huzódik a völgy felett, hol hallgatagon nyugszik Athen árnyeka. Névtelen s nyom nélküli útakon haladánk, s minden pillanatban beomlott falakra, s pusztaság kertekre, vagy födétlen házakra s szétmállott omladékokra találak. hosszában az attica föld fejez porában. Mennél tovább haladánk le a mély pusztaság völgyébe, melyet a Theseus temploma, az Areopag s a nymphák dombja árnyékol, annál nagyobbak találjuk az új város kiterjedését, a mely balfelünkön vonul, s az eddig láttaktól mit sem különböz. Egy nagy, zavar, zordon, rendetlen egységge a beomlodozott kunyhóknak, még fennálló faldarabok, elpusztult kertek s udvarok, nagy halom kövek, melyek útunkat elzárják s lábaink alatt romlodozva tova csörömpölnek; minden mintha tegnap rombolhatott volna szét úgy néz ki. Semmi növényzet, három vagy négy pálmát kivéve, melyek a romokban még fenmaradtak, s török tornyokhoz hasonlítanak. A szürke dombokról mind magasabb magasabban emelkedik előtünk a Theseus temploma, melyen magánosan, minden oldalról szabadon, még egészen az ősziklaalapján áll. Ezen templom a Parthenon után tudomány tekintetében a legszebb, melyet Görögthon isteneinek vagy hőseinek emelt.

En ezen emlék szépségéről oly sokat olvasék, s nem kevésé csodálkozám, midőn közelébe jövék, s itt magamat hidegen s megindulás nélkül érezém. En csak azt érzém, mit egy hibátlan munka megpillantásánál érezhetünk, egy nemleges gyönyört; de egy valódi hatathos benyomást, egy új, önkénytelen magasztos gyönyört — nem. Ezen templom

nagy de n zado

tó; arról halla

vaso hoz e jos g tottja

lyek verne a nép pésiyl alapza léje, székb

a tene

I vagy jongol meget rülve saig i tet a

tó tör beszéd atvilla

S hán gosodo

el ett Demos beszélt

ki fog világo dalya

ur, de denütt, nagysz thent,

adások

E volt ez dély, d keket,

igy va kodás,

szükség sággal népet,

gatni.

Eg kik csak kecsce

bölcsel dicsőség

re, s a cselökne

vere a sebesiti

költő a be, köbb

remt oló mint azt

emberi dek eler

egész, ő soulólag

mal bili annál is

Leg

senki ez len egy lekvény

leánya. I den kitű

hetséget dakozóbb

nagyon kicsiny: magas játéka a művészetnek: de nem emlékeztet istenségekre, emberekre, s századok számára.

Nem, a Theseus temploma hírére nem méltó; nem eleven emlék, semmit sem mond arról, miről szólni kellene; a szépség tagadhatlan, de az hideg s holt szépség.

Fennebb, ha egy tövisekkel s vörös kovacsokkal fődött dombot megmászunk a Pnyxhoz érkezünk, hol az athenai nép egykor zajos gyűléseit tartá, s hol szónokai s választottjai bizonytalan ünnepöket ültek.

Roppant talapatok fekete kövekből, melyek némelyike 12-13 láb magas, hevernek egymáson, s azon teraszt tartották hová a nép összegyűlt. Még tovább mintegy 50 lépésnyi távolságra egy roppant négyszögű köralapzat látható, lépcsőzetek vannak vágva beléje, melyeken kétségkívül a beszélő a szónoki székre hágtott, a honnan ő a népet, várost, s a tengert láthatta.

Itt szólt Demosthenes, s felháborította vagy megnyugtatta ezen néptengert, mely zongorább mint az Égei, s melyet hasonlólag háta megett zajlani hallott. Gondolkodásokba merülve ülök le ide, s szinte az ének beállása itt maradék, mialatt ezen egész történetet a legszebb, legvonzóbb, leginkább megható történetet azon embereknek, kik valaha beszédrel s fegyverrel harcoltak, lelkesen átvillanni engedém. Minő korai a lángésznek! S hány lángész, nagyság, bölcsesség, felvilágosodottság s erény (mert nem meszsze hall el ettől Socrates) ezen időben! Gondoljuk csak Demosthenest csengő, tüzes s virágos szavaiban beszélni mai városunk egy nép gyűléséhez; ki fogná most érteni! A nevelésnek és felvilágosodásunk egyetlenessége nagy akadály mostani polgáriadoshatásunknak. A nép ur, de az lenni nem méltó; azért pusztít mindenütt, s nem teremt semmi szepet, tartóst s nagyszerűt! De minden atheni érté Demosthenest, ismerék nyelvöket, megítélék törvényadásokat, s meg művészetöket.

Egy kiválasztott emberekből álló nemzet volt ez: meg volt benne a nemzeti szenvedély, de nem a tudatlanság; követett el vétkeket, de nem ostobaságokat. Most már nem így van; ezért látszik a most népralkodás, jöhet magában véve igazságos és szükséges, az újabb kor nagy népeinek valószínűleg lehetetlenek. Csupán az idő teheti a népet, alkalmatosokká magok magokat igazgatói.

Egy Demosthenes vagy Mirabeau sorsa, kik csak ketten méltók a szónoki névre, több kecsesél bír a nép előtt, mint egy költő vagy bölcselő. A szónok egyszerre bírja az irónak dicsőségét s azon tömegnek hatalmát, a melyre, s a mely által munkál: ő királya a bölcselőnek, ha maga is az; de félelmes fegyvere a nép kezei közt török szét, s önmagát sebesíti s öli meg. A költő ellenben, s én költő alatt értem mind azt, ki eszméket érzébe, köbe, kötött vagy kötetlen beszédben teremt elő, a költő mit sem költ fel egyebet, mint azt, mi mulhatlan a természetben s az emberi szívben. Az idő tova repül s a beszédek elenyésznek; de ő örökkön él, örökké egész, örökké ugyan az, hasonló nagy, hasonlólag új, olvasói lelkét hasonló hatalommal bilincselve le; sorsa kevésbé emberi, de annál istenibb! Ő a szónok fölött áll.

Legszebb volna e kettőt egyesíteni: még senki ezt meg nem tette; azonban nem lehetlen egy tökéletes elmének gondolatot s cselekvényt egybekötöni; a cselekedet a gondolat leánya. De az emberek egyszer irigyei minden kitünő léleknek, s soha is egynek két tehetséget nem tulajdonítanak; a természet adakozóbb; ők megvetik a cselekvények országában azt is, ki az értelem s az ész országában magát kitünteti; ők nem akarják, hogy Plató valóságos törvényeket alkosson, s Sokrat csak egy falut is igazgasson.

A Párthenonnak, ezen templomok templomának megfoghatlan benyomása előtt minden elenyészik, ezen templomnak, melyet Pericles parancsára Zetinus épített, Phidias ékített. Az egyetlen kizárólagos előképe a szépek építészet és szobrászatban.

(Vége köv.)

Keleti gránátok.

I.

Az örmények temetője Konstanczinápolyban.

Egy hegyen, melyről a Bosporust egészen beláthatni, fekszik az örmények temetője, beültetve a fák czeireivel, melyek balzsamos, jótékony illatot terjesztenek, s szokatlan magasra nyulnak. Azonban e temető nem csak fölséges kilátást nyújt, hanem páratlan élvezet is, a mennyiben itt minden örmény családok, jobb honba költözött rokonaik sirja körül összegyűlnek, s velök mintegy a halál után közlekedni látszanak. Az örmények tudniillik azt hiszik, hogy az elköltözöttek egy oly helyre jutnak, hol sem öröm, sem fájdalmat nem éreznek, noha a multakról teljes tudomással bírnak. Ily állapotból imák és alamizsnák által menekülhetnek meg, mit az élők pontosan teljesítenek is. A karácsony utáni hétfőt kivételül erre fordítják; ezen kívül minden vasárnapot, s némely hétköznapokat is, közös czélból a temetőben töltöttek. Egy pap, ki társaságukban van, megnyílja a sírokhoz vezető utat, s ott halotti imádságokat olvas, melyben az egész család részt vesz. Aztán egyes csoportokra oszlanak, s azok sírjára telepednek, kik egykor nekik legkedvesebbek valának. Hozzájok kiáltnak, vagy velök beszédet folytatni látszanak. Később egy a sírdombokhoz közel asztalokhoz ülnek, mely mindennemű zöldséggel rakva van, s melyet vidám kedéllyel fogyasztanak el.

Szemközt a temetővel, fekszik a márvány sír, mely terjedelmes márványbányáiról nevezetik ekép; minélfogva tehetőségökben áll az örményeknek, a holtak nevéit s érdemeit márvány sírlelkkel örökíteni. Ezért itt nagy részt igen pompás mauzóleumok találhatók. Minden sírköven pedig egy esomó apró üreg van véve, a legjótékonyabb czélra. Tudniillik a fák lombjai közt ezer meg ezer madarak fészkelnek, melyeknek gyakran vízhiány miatt el kellene veszni. Azonban, ha eső esik, megelnek e kicsiny poharcskák, mikből hálálkodva oltják el szomjukat. Az örmények e sírköveken sokszor, nem csak a megholtak életében foglalkozását jegyzik föl, hanem még azon betegséget is, melyben a haldogult meghalt, fölemlítik.

II.

Mahomed zászlója.

E lobogó, mely egy idő óta oly nagy szerepet játszik, s melynek Stambul lakóira oly nagy politikai és vallásos befolyása van, az egyedüli, mely Mahomed minden csatáiban, s annyi évszázadok óta a törökök minden háborúiban elől vitetett, s soha ellenség hatalmába nem került. Ereklények tartják, mely megvénül ugyan, de elenyészni nem fog soha; látott sok száz évet és millió harczost az enyészetet keblébe rohanni, s most is ő vezet csatába imádói táborát. Színe zöld, a lobogó arany bojtokkal van ékesítve, de a kelmét az idő foga annyira megemészté, hogy rongygyá foszlott, s szinte szétomlik. A zászló öt tokba van göngyölve; ezek zöld atlasz és bársonyból készültek, s bojtok és csatokkal vannak díszítve. Az egész egy, kívül belől arany és ezüsttel cifrázott, cziromfa szekrényben tartatik. Ha a sereg együtt van a szultán, a nagyvezér és a mufti oda mennek, s Mahomed zászlóját is oda viszik. A mufti, az összegyűlt harczosok jelenlétében, a legmelyebb tisztelettel vonja le egyik tokot a másik után, s fölmutatja a zászlót, mint egy

imádandó ereklyét, mint egy bűvös jelényt, mely győzelemre vezet. Beszédet tart, melyben a hagyomány varázsát fejtegeti, s a tábor harczra buzdítja. Zendülések, lázadások alkalmával s vészes időben is, Mahomed zászlóját közszeméire teszik ki.

H I R F Ű Z É R .

Kolozsvár april 6-kán.

* Ő cs. kir. Apostoli Felsége f. hó 24-én leendő nászára városunkból is többen készülnek Bécsbe rándolni, s néhányan már el is indultak, hogy e közörmöt okozó ünnepélytani lehessenek.

**Jól értesült kulfok szerint, értelmiségünk azon közohajtása, mikép nemzeti színházunk fenntartása részvényekre fektettség: megnyerte a fensőbb jóváhagyást. F. hó 5-én a színházi országos választmány, gr. Mikó Imre ő excéja elnökölete által gyűlést tartá, s több lelkes honfi áldozatkészsége alapján a jövő színházi év folyama programját meg alapítá. Az intézet e naptól a nemzeti közbesület védelmére alá helyeztetett; a dráma és népszínmű segélyezése kimondatott. További rendezésig Károlyi Lajos színi színi bizott meg új társaság szervezésével, ki e perczekben már Pest és Győr felé jár a lehető legjobb drámai személyzet megnyerésére.

** A festészet mozgásba jött városunkon. Sikó Miklós arczfestőnk kezdé meg dr. Barra képével: halmozott foglalkozása mellett, nem soká a Diana-fürdő képét fogjuk tőle kapni. Simó Ferencz, rajztanár, a bonczidai kastély képeit készíti, melynek első tábláját már Kühn Vilmos, lyceumi körjövő közre bocsátá. Nem hallgathatjuk el méltánylat nélkül az utolsó azon fáradozását, miszerint erdélyi tájképeket kezdé színezni, Szathmari után, s azokat terjesztetni igyekszik.

* Pest már sokszor adott vendéget nekünk; most a kölcsönt visszafizetjük. Helybeli barna zenészeinkből Salamon vezetésé alatt egy kis banda indult a napokban Pestre, ahol tehetségüket akarják bemutatni; s ha annyi figyelemben részesülnek, mint a mennyit Sárköziék nálunk arattak, úgy meglesz jutalmuk. Salamon nyiretyűjét egyébiránt nem kell dicsérnünk, majd szól a magáért. E kirándulásal nem akarnak egyebet, mint bemutatni az erdélyi zenét s elég tapasztalást szereznit a tökéletesedésre, s idővel tán egy nagyobb-mű-utazásra. A kis zenekar csak öt egyénből áll, s csak vonóhangszerrel vannak ellátva.

* A Sieb. B. több szerencsétlenségé esetei közt említi, hogy a balásfalvi kerületben Veza nevű faluban m. hó 18-kán 47 lakos, 90 gazdasági épület s 40 darab szarvasmarha lett a lángok martaléka. E temérdek kárból talán semmi sem biztosítva, s így a csapás annál keservesebb.

* A radnóthi vásáron közelebből több nő fogtak be, a kik játék-jegyeket adtak el arany helyett a falusiaknak.

* Figyelőmérésztés végett előlegesen jelentjük, hogy készülétek folynak egy húsvét másodnapján tartandó sors húzással egybekötött tánc estélyre. Ez estélyt úgy hiszszük eléggé közérdekűvé teszi az, hogy annak tisztá jövedelmét a Garay árvái fogják kapni.

* Ackner ur, sz. erzsébeti lelkész tudósítja a Sieb. B-t, hogy f. hó 1-n esti 7-9 órák közt a láthatár felett 20 fokkal egy üstökös von észre, a mely a mult augusztusban látotthoz nagyon hasonlított. Farka a láthatártól felfelé van fordulva. A csillag maga a kosjegy mellett látszik állni.

* A szebeni takarékpénztár mártius hónapban 81,821 flot vett be, s 60,888 flot adott ki. Hát a kolozsvári takarékpénztár ügye hogy áll? Lehet-e reményünk, hogy bevételei és kiadásairól nem sokára értesíthetjük a közönséget? Mi legálább oly kezekben tudjuk e fontos

* Kulfó: Neuttscheiner Biene. 1854.

tos ügyet, a melyek nem szoktak csak félig tenni valamit. S ha van közönjás, úgy ez intézet felállítását bizonyítva az!

* Gyász-hír. Városunk derék, s közönjésben álló orvosa dr. Verzár György f. hó 6-kán néhány napi betegség következtében elhunyt! Nyugodjék békében!

— A hazai írók számára felállítandó nyugdíj-intézet terve több melegeklü hazafinál kedvező viszhangra talált.

— Herczeg kormányzónk ő magassága közbenjárása következtében Kreibig Eduárd, szobeni szinigazgató a m. kormánytól 5000 ft segélypénzt nyert. (Th. Ztg.)

— Örömmel értesülünk a pesti lapokból, hogy Lendvay-Latkóczy né nem lesz kénytelen odahagyni a pesti színházat. E hír egyébiránt csak fél öröm, mert mi már tárt karokkal vártuk.

TÁRCSA. Nemzeti színház

Apr. 1-én Hunyadi László. Az idén másodszer. A közönség gyér, az előadás hiányos, hiánosabb, töredékesebb az elsőnél. Ujabb bizonyossága annak, hogy állandó zenekar s költséges opera-személyzet nélkül még a Hunyadi sem képes közönséget hozni.

Apr. 2-án a Czigány. Népszinmű Szigligeti-től, másodszer. A czigány leány szerepében Bulyovszkiné után Rónainé. Mégis szép közönség; mi ismét annak bizonyossága, hogy az olcsó népszinmű és drámának nálunk jó közönsége van. Pedig e darab felett a vélemények meg vannak oszolva: egy rész a szökhöz katona után sorolja, míg más rész téveszmékre látja az egész darabot építve. Rónainé többször kitapsolatott. Károlyi Zsiga czigányban képességének egészen új oldalát derítte fel, melynek fejtesét figyelmébe ajánljuk derék színésznőnknek.

Apr. 4-én Rigoletto. Nagy opera 4 felv. zenéjét írta Verdi. A szép zenéjű s nálunk először adatott opera Kaczvinsky igazgatása alatt ment fölemelt ár, kevés közönség. Megjegyzéseinket a második előadásra halasztjuk.

Vegyesek.

* Scribe még folytonosan dolgozik a színház számára, noha legalább is 3 milliója van, s aggkoru. Mayerbeer újabb operája előadásakor egyik barátja csodálkozását nyilvánította, hogy ő nem akar nyu-

— A nemzetbank állapotáról mart. 28-kán közzétett hírdetmény szerint, e napon tett a bankjegyforgalom 189¹/₄ milliót. 1³/₄ millióval többet mint február végén, és a beváltott állampapírok helyett kiadott öszve 49 milliót. — Magától értelk, hogy az állampapírforgalom ugyanannyival kevesbedett; valóban a közforgalomban az állampapírpénz eltűnése már is igen észrevehető. A leszámított váltók tárczája 55¹/₂-ről 57¹/₂ millióra emelkedett; az eredeti államadosság kevesbedett 250,000 ftal, az érczkészlet pedig 60,000-rel.

— A „Vasárnapi Ujság”-ot már 4500 példányban nyomják, a mi életrevalóságának bizonyítványa, mert e lap épen időközben, s minden nagy hirdetégetés nélkül jelent meg.

— Ö fensége a pármái uralkodó hg III. Károly Ferdinand orgyilkolás következtében mult hó 26-kán meghalt.

galomba vonulni, s még mindig igyekszik pénzt szerezni. Mint tudjuk Mayerbeer „Északi csillagához” is ő írta a szöveget. „Hm, felelt a szinköltők Rothschildja, én csak nemzeti büszkeségből dolgozom, s nem is számom meg addig, míg fiatalabb költők fel nem vállanak. Mostanig még egy sem lépett fel, a ki erre képes volna.”

* Kopenhágában egy svéd tiszt óriási nagyságban készítte el a dunai fejedelemség térképét, a melyen minden hegy, város, vár és folyó aránylagos domborodásokban van előállítva. E térképen azon kívül a kis ellenséges hadsereg mozgó alakokkal van képviselve, melyek helyzetét minden ujabb tudósítás szerint változtatják, s így az egész harczter kézzel foghatólag van a néző elé állítva. Kalafőt és vidéket egy külön térkép ábrázolja.

* Nehány év óta minden hó elején egy férfit lehet látni Párisban, a ki minden kórházat meglátogat, s figyelmét leginkább beteg gyermekekre fordítja. A lábadozó kisdedekből 20—25-öt kiválaszt, s magával viszi a vidékre. Ez emberbarát marquis de la Rochefoucauld, e régi törzs egyik ivadéka, a ki várában, La Roche-Guyon-ban egy gyermektelepet alapított. A kis fiúk és leányok itt tölthetik a felhővel. A növelést három irtalmas néne végzi a szükséges segédsemmel. A növendékek testben lélekben meggyógyulva hagyják el a gyermeket, hogy másoknak adjanak helyet. A marquis már évek óta minden évben háromszáz gyermeknek többet ragadott ki a nyomorból, pedig nem oly vagyonos, hogy ezt aldozat nélkül tehetné. De

— Tóth Kálmán válogatott költemény megjelentek, díszes kiadásban. Áruk 2 prt.

— Bulyovszkiné Pestre érkezte után a „Czigány” népszinműben lépett fel először, s tele ház előtt játszott, hogy jól, azt már nem kell mondanunk a kolozsvári t. közönségnek.

— Kis-Kun-Halás város községe elhatározta 120,000 holdra terjedő földét fölméretni, rendezni és tagosítani. s e végre mérnöki pályázatot is hirdetett. Mikor irhatlan hasonlót Erdélyből is, a hol sokkal szükséges a tagosítás.

— Egy konyha-kertész Franciaországban azt tapasztalta, hogy a káposztanövényeken tenészni szokott bolhák és tetveket legbiztosabban úgy lehet elpusztítani, ha az ember e növényekre szőnport hint.

— Nagy-Abonyban egy nagy faiskolát állítanak; 10,000 darabnál több esemete van benne s 500 ritka gyümölcsfa.

közlebről nyilvánossá lévén a marquis nemes tette, többen segédkeztel nyujtanak neki. Páris tanácsa nevezetes összeget küldött neki, s több püspök hasonlót tön; a belügyminister határtalan hitelt nyújtott a marquisnak. Mikor elbeszéltek a császárnának a dolgot, megindulva kiáltott fel: „Mennyit küldjek neki?” — „Ezer frankot” mondák. — „Nem, viszonozza, ez sokkal felsőbb tette, négyezeret adok, s évenként ismétlem.” — E segélyezések által a marquis sokkal szélesebb körben működhetik, s csak a mult hóban ötvennél több gyermeket vitt a gyermathba.

* Nehány szabály a szobakertszethez. Késsé elkéstünk ugyan vele, de jövőre nézt nem tartjuk feleslegesnek a szobában kitéleletni szánt virágok körüli eljárásra néhány igen lényeges szabályt közleni. E szabályokból néhány itt következik: Öntözz meg minden virágot reggel, a melynek megöntözése szükséges; legkisebb vizet se hagyj a cserép alatti tányérban, ha a föld már jól átázott; ne tölts igen kevés vizet a cserépbe, hogy csak a föld felső része ázzék át, s az alsó rész szárazon maradjon, a melyben épen a gyökerek vannak; takarítsd le gondosan a levelekről a port; egy hegyes fával fergasd fel koronként a föld felső részét, de vigyázz meg ne sértsd a gyökereket, ez épen annyi ugyanban a kapálás és a növény egészségére nagy befolyással van; adj minden növénynek elég helyet, hogy a levegő szabadon érhesse, s vidd koronként friss legre.

PIACZI ÁRAK.		Alsó austriai méré.												Pityóka		Széna		F a		Hus		Gyertya	
váltóban.		ft.		kr.		ft.		kr.		ft.		kr.		ft.		kr.		ft.		kr.			
Kolozsvár	april 6-kán	12	—	9	40	7	30	6	—	3	20	6	40	5	30	—	—	—	—	15 ¹ / ₂	1	5	
Torda	„ 1-én	12	—	—	—	8	30	—	—	2	40	5	50	4	—	—	—	—	—	—	—	—	
B. Hunyad	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dézs	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bnyed	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
K. Fejérvár	mart. 28-kán	14	50	12	—	8	—	—	—	4	16	8	—	6	—	—	—	—	—	47 ¹ / ₂	1	6	
Besztercze	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sz. Udvarhely	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
N. Várad	„	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Agio. Bécs april 3-án: arany: 44 ezüst 38¹/₂.

HIRDETÉSEK.

HIVATALOS.

(350) 3434.

M. D. C.

Árverési hirdetmény.

Az országos Károlyina-kórház Kolozsvár mellett, következő fekvő jevai, u. m.

a) A kolozsvári határban a Lombon lévő 47,447 □ öl vagyis 29 hold és 1047 □ öl tevő kaszáló és gyümölcsös 870 prt becs- és felkiáltási árban.

b) A külső királyutcában, Hidelvén, épen a dézsmacsűrűző vezető utca vizre eső részén 941 □ öl és 5 □ lábot tevő kert 810 prt becs- és felkiáltási árban f. év april 19-kén délelőt, s ha szükséges lesz délután

is a hely szinén a szokott árverési órákban nyilvános árverés útján a többet ígérőnek el fognak adni. Ha valakinek kedvo volna az a.) alatti földet részben venni meg, jelentse magát az árverés kezdete előtt az árverező biztosságnál, mire a részenkénti eladás azon föltétel mellett fog történni, hogy az összes földbirtok s az egyes többet ígérők öszvegei ujra felkiáltatnak s az öszvesen többet ígérőnek adatnak. Minden árverező köteles a felkiáltási ár 10%-jét bánatpénzül letenni, s a fizetést vagy kész pénzben, vagy hivatalos jótállás mellett teljesíteni.

A vásárolni kívánók számos megjelenésre azon hozzáadással hivatalnak meg, hogy az árverés bővebb föltételei a cs. k. kat. vidéki parancsnokságnál a szokott hivatali órákban s a Károlyinakórház gondnokánál megtekinthetők, s az árverés előtt fel fognak olvastatni.

A cs. kir. katonai vidéki parancsnokságtól. Kolozsvárt mart. 30-kán 1854.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

(348)

Szamosfalván, Kolozsvár mellett 20 köböl szántó, melyből 6. váltólag 14 köböl minden évben használható, és 10 szekér — minden évben kaszálható helyek örök áron eladóok. — Bővebb utasitást kaphatni Kolozsvárt t. Zsigmond Elekzúrnál.

(347)

HIRDETÉMÉNY.

Egy, a mult iskolai évben jogtant végzett fiatal egyén, a ki a német, román és latin nyelvek alapos ismerettségével bir, kész ezen nyelvekből tanítási órákat adni, s egyszerűsind szabadságot veszen, magát mint tanítót ajánlani a francia, olasz és magyar nyelvek elemeiből is, de ezen utóbbiakban csak gyermekeknek 16 évi életkoráig; ezek mellett a rajz és gyors-festési (Schneidmalerei) művészetből is kész tanítást adni. — Bővebben értekezhetni a Heltilap szerkesztőségével.

(345)

Bornyumban egy igen jó és terjedelmes **szőlő** eladó, akár egészben, akár kisebb darabokban. Értekezhetni iránta Schütz Károly kereskedésében.

(344)

Családi gyűlés.

A Csókási föle közös ügyek vezetője m. Balla Mihály ur elhalozván, több Csókási örökösök szükségnek láták egy családi gyűlés tartását, a melyre is a kolozsvári cs. k. vidéki parancsnokság engedelméből ide Kolozsvárra f. é. april hó 23-dik napjára a Csókási örökösök meghívatnak.

(349)

Fogadó.

Kolozsvárt a barom-piaczon lévő 52 szám alatti ARANYIKA című fogadó több évekre bérbé kiadó. — Értekezhetni iránta ügyvéd Csató Jánossal.

A kereskedelmi és iparkamara befolyása mellett szerkeszti BERDE ARON, tanár. —

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomóintézete betűivel.